

Met het oog op de beeldvorming over de Nederlandse vrijdenkersbeweging is het voorts een belangrijk gemis dat Ten Bokkel niet of nauwelijks oog heeft voor de internationale ambities van vereniging 'De Dageraad'. Nederlandse vrijdenkers onderhielden veelvuldig contact met buitenlandse geestverwanten, hun organisaties en tijdschriften. De Dageraadsmannen zagen en gebruikten vanaf de jaren 1860 bijvoorbeeld in toenemende mate internationale congressen als platforms om geestverwanten te ontmoeten en hun opvattingen over militarisme, vrede, sociale politiek, sekseverhoudingen, (algemeen) stemrecht, de invloed van de kerk op het gezinsleven, of de maatschappelijke rol van (natuur)wetenschap te manifesteren.

De kenner van de antiklerikale, radicale en sociaal-liberale traditie in negentiende-eeuws Nederland vindt in *Gidsen en genieën* geen nieuwe informatie of prikkelende inzichten. Voor docenten die in de klas aandacht willen besteden aan een interessant onderwerp als de institutionele en ideeënhistorische achtergronden van het vrije denken zijn leesbaarder en bruikbaar studies beschikbaar.

Hans Moors

BIJ EEN VERANDERING VAN NAAM...

Vita Radbodi. Het leven van Radboud. Ingeleid, bezorgd en vertaald door Peter Nissen en Vincent Hunink (Vantilt/Radboud Universiteit: Nijmegen 2004), € 9,95.

Iemand die een spannend en origineel verhaal wil lezen, moet geen middeleeuwse hagiografie ter hand nemen. Heiligenlevens blinken niet uit door oorspronkelijkheid, hun opbouw verloopt volgens een vast patroon: op jonge leeftijd blijkt de toekomstige heilige al voorbestemd, er volgt een bijzonder deugdzzaam leven dat zich met name in veel lijden kan bewijzen en waarin natuurlijk ook de nodige wonderen worden verricht. Binnen het model van deze heiligenlevens passen vooral identieke gebeurtenissen die dan ook uitwisselbaar zijn. In meerdere heiligenlevens komen daarom ook dezelfde verhalen voor. Hagiografieën van toen waren net zoiets als de boekjes uit de Bouquet-reeks van nu: clichématige vertelsels vol gemeenplaatsen. De hoofdpersonen worden nooit mensen van vlees en bloed en de omgeving waarin ze opereren blijft schematisch. Redenen genoeg voor generaties van historici om de hagiografie links te laten liggen. Maar net zoals *damesromans* anders te lezen zijn, op een hoger abstractieniveau, kan dat ook bij heiligenlevens. In de populaire lectuur weerspiegelen zich de waarden van de populaire cultuur en daarom kunnen hagiografieën toch uitstekend dienst doen in het historisch onderzoek.

Nu is het de vraag of de *Vita Radbodi* dan een erg geschikte bron is; ook tussen de regels staat hier niet zoveel meer te lezen dan bij andere levensbeschrijvingen van heiligen. En over Radboud zelf komen we ook niet al te veel te weten: omstreeks 850 uit christelijke ouders geboren, waarschijnlijk in de buurt van Namen – zijn ouders lieten hem

lezen en schrijven leren – voor zijn verdere educatie vertrok hij rond zijn dertiende jaar naar Keulen, zijn oom was daar aartsbisschop. Aan de domschool werd hij onderwezen in de grammatica en retorica – daarna vertrok hij naar de hofschool van Karel de Kale in Compiègne, in de tweede helft van de negende eeuw het centrum van geleerdheid in de christelijke wereld. Radboud werd hier een universele geleerde die thuis was in de beginselen van alle wetenschapsgebieden van die tijd – zijn opleiding voltooide hij in de kanunnikengemeenschap in Tours.

Nog voor het jaar 900 werd Radboud naar Utrecht geroepen om daar het ambt van bisschop te gaan bekleden. Radboud verbleef echter de meeste tijd in Deventer omdat Utrecht en omgeving onveilig werden gemaakt door de Noormannen. De *Vita* schrijft dat hij de momenten dat hij Utrecht bezocht 'vaak van de Noormannen te lijden had'.

Radboud is vooral een missionaris geweest. Op een van zijn reizen in het noordoosten van zijn bisdom werd hij ziek. Hij liet zich naar Ootmarsum brengen, waar hij op 29 november 917 overleed. Zijn lichaam werd onder het zingen van hymnen en psalmen naar Deventer overgebracht en in een sarcofaag aan de noordzijde van de kerk begraven.

Waarschijnlijk is het leven van Radboud opgetekend aan het einde van de tiende eeuw, dus zo'n vijftig jaar na zijn dood. Van de oudste versie van de *Vita Radbodi* is slechts één handschrift overgeleverd dat wordt bewaard in de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag.

Radboud is vooral in onze streken bekend gebleven en gaf al jaar en dag aan het Academisch Ziekenhuis in Nijmegen zijn naam. En nu dus ook aan de universiteit in de Keizerstad. Ter gelegenheid van die naamsverandering is *Het leven van Radboud* voor het eerst in het Nederlands vertaald. De vertaling is afgedrukt naast de Latijnse tekst. En iedereen die zijn alma mater in de Katholieke Universiteit Nijmegen had, zou dit boekje eigenlijk moeten lezen. Toch zegt deze naamsverandering meer. Waarom is in onze tijd *Katholiek* te algemeen en moest het *Radboud* worden? Ik heb er vrede mee, ik vind het zelfs een mooie naam, maar waarom *moet* in onze cultuur alles van naam veranderen? Mijn vader werkte zijn hele arbeidzame leven bij de PTT en zou nu aan zijn kleinkinderen hebben moeten uitleggen wat die naam betekent. Straks moet ik aan mijn kleinkinderen uitleggen waar dat KUN voor staat, waar ik heb gestudeerd.

Hans Pols

RECENSIES